

ГИНЕКОЛОГИЧНИ ОПЕРАЦИИ: достъп/цел

I. КЛАСИФИКАЦИОНЕН ПОДХОД

В един достатъчно голям акушеро-гинекологичен стационар се извършват около 130-140 *вида* операции, макар и част от тях да са по-скоро рядкост. Описаните в литературата акушеро-гинекологични операции са много повече. От години се правят опити за тяхното класификационно групиране. Засега не съществува общоприета класификация на акушеро-гинекологичните операции.

Ние класифицираме гинекологичните операции по два показателя:

- според **достъпа**, ползван от оператора за да достигне до интересувашите го органи (тъкани);
- според **целта**, която операторът си е поставил.

1. Достъп

Класическите два достъпа обикновено се обозначават като **корем** и **вагинален**. Тези термини не са точни, защото:

- Извършвайки операция в *spatium Retzii* (напр. *colpo-urethropexia* по Marshall, по Burch), хирургът разрязва кожата на корема, след това подкожието и предния лист на апоневрозата на *mm. recti abdominis*. Той не накарнява целостта на задния лист на същата апоневроза и париеталния перитонеум, т.е. не извършва лапаротомия. Следователно, достъпът при тези (и други) гинекологични операции не е “**корем**”, а по-скоро “**горен**”.

Важно: Когато се работи *само* в ретроперитонеални (извънперитонеални) пространства, независимо дали проникването в тях става чрез разрез на коремната стена, терминът “лапаротомия” не е коректен.

- Дисталната граница на органа *влагалище* е по хименалния пръстен. Операцията *vulvectomia (simplex, radicalis)* премахва тъкани, включени между двата *sulci genitofemorales* и хименалния пръстен. Самото влагалище остава интактно. Следователно, достъпът при тези (и други) гинекологични операции не е “**вагинален**”, а по-скоро “**долен**”.

Някои операции се извършват чрез едновременно или последователно (но при един и същи оперативен сеанс) ползване на горен и долен достъп. Този достъп се нарича **смесен достъп** (от първи тип).

Въвеждането на ендоскопска техника направи възможна гинекологичната хирургия през **ендоскопски** достъп (лапароскопски или хистероскопски). Ендоскопският (по-специално лапароскопският) достъп се нарича още “минимален” (*minimum access surgery*)¹. В някои случаи една част от дадена гинекологична операция се изпълнява чрез

¹ Да не се бърка с “минимален разрез” – последният термин означава сведен до минимални размери класически разрез, най-вече по Pfannenstiel.

лапароскопски достъп, а друга – чрез долен достъп. Този достъп се нарича **смесен достъп** (от втори тип).

Огромна част от гинекологичните операции, изпълнявани класически чрез горен, долен или смесен (от първи тип) достъп могат да се направят и чрез ендоскопски или смесен (от втори тип) достъп (вж. и Табл. 2). Спорът какъв достъп би следвало да изберем за конкретна операция или в конкретен случай не престава да запълва дневния ред на конгреси и симпозиуми, както и страниците на списания и учебници.

Трудностите да се вземе категорична страна в този спор проличават в Табл. 1.

Таблица 1: Сравнителни достоинства на трите основни достъпа в гинекологичната хирургия

ГОРЕН	ДОЛЕН	ЛАПАРОСКОПСКИ
Рутина на повечето оператори = по-добър шанс за болната	Липса на коремна рана	Минимални коремни рани
Абластичност (основно: за капсулирани овариални тумори)	По-лек следоперативен период	Особено лек следоперативен период
Възможност за незабавна реакция при животозастрашаващи усложнения	По-кратък болничен престой	Особено кратък болничен престой
В повечето случаи – по-кратко анестезионно време от другите два достъпа	В редица случаи – по-кратко анестезионно време от другите два достъпа	В редки случаи – по-кратко анестезионно време от другите два достъпа

Забележка: Диагностичната лапароскопия и диагностичната хистероскопия нямат алтернативен достъп.

2. Цел

Основната цел на хирурга може да спада към някоя от следните 4 категории:

- **корекция** на вроден или придобит дефект (самият дефект може да бъде структурен или функционален);
- **отстраняване** на патологично променени тъкани или цели органи;
- **системна дисекция на лимфните възли** и околните тъкани в определена зона;
- **друга**.

II. ВИДОВЕ ОПЕРАЦИИ СПОРЕД ЦЕЛТА

1. Операции с цел **корекция**

1.1. Корекция на структурни дефекти

- вродени аномалии;
- тубарна непроходимост;
- статични нарушения;

- механични увреждания¹;
- 1.2. Корекция на функционални проблеми
  - континенция;
  - ендокринна функция;
  - болка.
- 1.3. Корекция на общохирургични проблеми – напр.: инцизия + дренаж; ексцизия; ревизия на рана; rerrhaphia; adhaesiolysis; други

2. **Операции с цел *отстраняване***

2.1. Органосъхраняващи² операции

- съхраняващи целостта на органа
  - а) abrasio на цервикалния канал ± маточната кухина (D & C);
  - б) salpingotomia;
  - в) myomectomy;
  - г) kystectomy.
- съхраняващи репродуктивната функция
  - а) премахване на част – вместо на цялата маточна шийка (conisatio colli uteri);
  - б) дълбок кюретаж (не аблация) на ендометриума, последван от хормонотерапия – вместо премахване на матката³;
  - в) премахване на единия – вместо на двата аднекса (карциноми на яйчника с гранична злокачественост; някои герминативно-клетъчни тумори на яйчника).
- съхраняващи сексуалната функция: премахване на част от вулвата със запазване на клитора (hemivulvectomy или vulvectomy partialis) – вместо на цялата вулва.

2.2. Аблативни операции

След прекарана аблативна операция едната или и двете основни функции на женската полова система се оказват трайно изгубени.

2.3. Радикални операции

Онкологичното значение на думата “радикалност” е:

¹ Някои статични нарушения с висока степен на вероятност се дължат на механични увреждания, но това не е правило. От друга страна, съществуват механични увреждания, които не водят до статични нарушения. Например, *синдромът на Allan-Masters* и повечето *фистули* се дължат на отдавнашно механично увреждане, без при това да са статични нарушения. Скорошният генитален травматизъм представлява механично увреждане, което не е свързано със статични нарушения.

² Дефиницията на “органосъхраняваща” (като антоним на “аблативна”) хирургия е различна в различните клонове на гинекологията. В общата гинекология под “органосъхраняваща операция” се разбира, че след лечението **органът** остава анатомично и функционално запазен. Например: след salpingotomia по повод тубарна бременност маточната тръба се запазва (поне теоретически). В онкогинекологията говорим за “органосъхраняваща операция” при условие, че след лечението **системата** запазва двете си основни функции (репродуктивна и сексуална). Например: след едностранна аднексектомия по повод овариален тумор с гранична злокачественост и двете функции остават интактни. Същата операция, направена по повод тубарна бременност, е аблативна. Хемивулвектомията по повод някои ранни форми на carcinoma vulvae е органосъхраняваща операция при условие, че не е премахнат клиторът (сексуалната функция е съхранена).

³ Използва се за третиране на високодиференциран карцином на ендометриума у жени в репродуктивна възраст. Съобщени са случаи на трайно излекуване, последвано от забременяване.

Премахване на тумора и заобикалящите го тъкани *в здраво*, заедно с лимфните възли, които представляват “първи филтър” на съответната локализация, както и разположените около тези лимфни възли съединителна и мастна тъкан. След операцията в организма не остават макроскопски белези на неопластично заболяване.

От дидактични съображения, премахването на лимфните възли се разглежда в отделна категория (вж. по-долу – т. 3).

2.4. Свръхрадикални операции

Дефиницията на това понятие е по-скоро анатомична, отколкото клинична. Става дума за операции, при които се отстраняват цели органи, съседни на органите, поразени от тумор – без непременно да се търси покриване на критериите за радикалност.

3. **Операции с цел лимфна дисекция**

В гинекологията системна дисекция на лимфните възли и околните тъкани се прави в следните зони:

- тазова;
- парааортална;
- едновременно тазова и парааортална;
- ингвино-феморална;
- едновременно ингвино-феморална и тазова (Taussig).

4. **Операции с друга цел**

- диагноза;
- циторедукция;
- трайна стерилизация;
- реконструкция (напр. създаване на нов пикочен мехур);
- асистирана репродукция.

Материалът е публикуван в сайта www.koog-vma.com на 9 август 2007 година.

Таблица 2: ГИНЕКОЛОГИЧНИ ОПЕРАЦИИ

ЦЕЛ	ДОСТЪП	ГОРЕН ("коремен") (a)	ДОЛЕН ("вагинален") (b)	СМЕСЕН ₁ (c) = (a) + (b)	ЕНДОСКОПСКИ* (d)	СМЕСЕН ₂ (e) = (d) + (b)
(1) КОРЕКЦИЯ		А. Вродени аномалии - метропластики Б. Тубарна непроходимост - тип Palmer; - секторна резекция; - реимплантация. В. Статични нарушения на реконструкция на тазовото дъно; - хистеропексии; - лигаментопексии; - Douglasolysis. Г. Механични увреждания - фистулографи; - пликатури. Д. Континентни - колпо-везикопексии Е. Ендокринологични - клиновидна резекция; - фенестрация. Ж. Обезболяващи - Kofte; - "Iarago-Doyle" З. Общохирургични - при лезия на кухи органи; - деривационни; - адхезиолизи; - дренажи; - премахване на чуждо тяло; - ревизия на рана; - герпafia.	А. Вродени аномалии - леовагина; - премахване на септум; - при hupen impreforatum. Б. Статични нарушения - влагалищни пластими; - цервикопексии; - colpoceleisis. В. Механични увреждания а) скорошен травматизъм - сутури б) стар травматизъм - hupenogharfia; - перинеографи; - тип Emmet; - тип Lash; - фистулографи. Г. Континентни - в/у sphincter urethrae; - в/у fascia endorelvica. Д. Обезболяващи: Doyle Е. Общохирургични - премахване на чуждо тяло; - тъканна деструкция; - пункции и инцизии; - марсупиализация.	А. Вродени аномалии - леовагина Б. Континентни - сплингове; - уретропексии.	А. Ендокринологични - клиновидна резекция; - фенестрация. Б. Обезболяващи - LUNA В. Континентни - уретропексии; - "free tension"-техника. Г. Общохирургични - адхезиолиза; - пункции, лаваж; - локална тъканна деструкция; - премахване на чуждо тяло.	X

* В повечето случаи тази колона разглежда лапароскопския достъп. Изключения: (i) премахване на чуждо тяло, трансцервикална резекция и обзорна хистероскопия, където достъпът е хистероскопски и (ii) адхезиолиза, локална тъканна деструкция, трайна стерилизация и прицелна резекция, където се прилагат и двата достъпа.

Таблица 2. ГИНЕКОЛОГИЧНИ ОПЕРАЦИИ – продължение

	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)
(2) ОТСТРАНЯВАНЕ (2.1.) "Органосъхраня- ващи"	А. Лечение на тубарна бременност Б. Миомектомии В. Кистектомии Г. Едностранни аднексектомии при някои овариални тумори	А. Copisatio colli uteri Б. D & C В. Миомектомии Г. Кистектомии Д. Hemivulvectomy или vulvectomy partialis (със запазване на клитора)	X	А. Трансцервикална резекция Б. Миомектомии В. Кистектомии Г. Лечение на тубарна бременност	X
(2.2.) Аблативни	А. Премахване на цялата матка Б. Премахване на corpus uteri В. Премахване на аднексите	А. Vulvectomy simplex Б. Ампутация на маточната шийка В. Ablatio endometrii Г. Всички операции от (2.2.) – (a)	X	А. Премахване на матка Б. Премахване (аблация) на ендометриум В. Премахване на аднекси	Премахване на матка с или без аднекси
(2.3.) Радикални	А. Радикална хистеректомия Б. Радикална трахелектомия В. Тотална хистеректомия + adnexectomy bilat. + omentectomy ± appendectomy Hudson	А. Vulvectomy radicalis Б. Радикална хистеректомия (Schauta) Б. Exiratio vaginae + Schauta	Радикална хистеректомия + exiratio vaginae	Радикална хистеректомия	А. Радикална хистеректомия Б. Радикална хистеректомия + exiratio vaginae
(2.4.) Свърхрадикални	Hudson	X	Тазови екзентерации: • предна; • задна; • тотална	X	X
(3) ЛИМФНА ДИСЕКЦИЯ (ЛД)	А. Тазова ЛД - Meigs; - Mirra. Б. Парааортална ЛД	Ингино-феморална ЛД: - Ducuing; - Way.	Ингино-феморална + тазова ЛД (Taussig)	А. Тазова ЛД Б. Парааортална ЛД	X
(4) ДРУГА ЦЕЛ	А. Диагноза - Iaragotomia - explorativa (вкл. "second look"); - селективна лимфодектомия; - биопсия, вкл. пункционна. Б. Циторедукция В. Трайна стерилизация Г. Реконструкция	А. Диагноза - пробна екцизия, вкл. селективна лимфодектомия; - D&C, вкл. Storchabrasio; - пункция. Б. Трайна стерилизация В. Реконструкция Г. Асистирана репродукция	X	А. Диагноза - обзорна хистероскопия; - обзорна лапароскопия; - прицелна резекция; - пункция; - хромопелтурбация Б. Трайна стерилизация В. Асистирана репродукция	X